

سیر تدریجی احکام قرآن

علی حجتی کرمانی

نخستین و آخرین آیاتی
که در موضوعات خاصی
نازل گردید.

۱ - پیرامون شراب :

نخستین آیه‌ای که درباره شراب نازل گردید
این آیه بود :

و یسئلونک عن الخمر و الهیسر قل فیهما
اثم کبیر و منافع للناس و اثمهما اکبر من
نفعهما، (۳)

و سپس این آیه :

بحث درباره نخستین آیات و آخرین آیاتی

که از قرآن مجید بطور مطلق نازل گردیده است ،
در دو شماره پیش انجام گرفت ، اکنون به بیان
نمونه‌هایی از اولین و آخرین آیات مخصوص که در
مورد برخی از احکام نازل شده است و حاکی از سیر
تدریجی تشریح و قانون‌گذاری اسلامی است ، می-
پردازیم: (۱)

(۱) پاره‌ای از احکام اسلام بعلل مختلف اجتماعی در چند مرحله تشریح شده است ، چه اینکه اگر
فانونکرار اسلام میخواست در یک مرحله و بدون مقدمه ، و ایجاد آمادگی لازم در اجتماع ، آن حکم را تشریح
اجرا کند ، یا با عکس‌العمل‌های نامطلوب مواجه می‌شد ، و با باروح قوانین اسلامی که آمیخته با نرمش
سهوات خاصی است که همگان با جان و دل از آن استقبال می‌کنند منافات داشت .

(۲) بقره ۲۱۹ : از شراب و قمار می‌پرسند بگو در آن دو، گناه بزرگی است و سودهایست مادی برای
ردم (ولی) گناه آن دو بیشتر از سودشان است .

« یا ایها الذین آمنوا لاتقربوا الصلوة وانتم سكارى حتى تعلموا ما تقولون ۱۰۰ »
و آخرین آیه ای که فرود آمد ، آیه زیر بود :
« یا ایها الذین آمنوا انما الخمر و المیسر و الانصاب و الازلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون » (۲)

« طیبالسی » در مسند خود از عبدالله بن عمر نقل میکند که هنگامیکه آیه اول نازل گردید ، عده ای به رسول اکرم (ص) عرض کردند : ما را اجازه بده تا از منافع شراب بهره گیریم ! پیامبر سکوت فرمود و چیزی با آنها نگفت و آنگاه که آیه دوم فرود آمد بعضی گفتند ما موقع نماز ، شراب نمی نوشیم که باز پیامبر سکوت اختیار کرد و چیزی نفرمود .

اما زمانی که آیه سوم نازل شد ، رسول خدا با بیانی قاطع فرمود : « شراب حرام شد » (۳)
شأن نزول آیه اخیر را که حرمت قطعی نوشیدن شراب را بیان میکند ، بگونه های مختلفی نقل کرده اند :
از عمر نقل شده است که از خدا میخواست بیانی

کافی درباره شراب فرود آید و سرانجام آیه و یا ایها الذین آمنوا . . . نازل شد و وی خوشنود گردید (۴)

و نیز گفته اند که مردی از انصار سمد بن ابی-وقاص را به مهمانی فرا خواند ، هر دو شراب خوردند و بمفاخره پرداختند و میان آنها زدو خود در گرفت و در این ماجرا بینی سعد شکست و سپس آیه مزبور نازل گردید (۵)

۲ - درباره جهاد و دفاع

آنطور که از بررسی تاریخ اسلام بر می آید علیرغم آزاد و اذیتی که مشرکان بر مسلمانان روا میداشتند و از هیچگونه ستم و دشنام نسبت با آنها فروگذار نبودند ، در صدر اسلام قانون جهاد تشریح نشد ، بلکه خداوند به عفو و گذشت فرمان میداد :

« بسیاری از اهل کتاب با اینکه حق برایشان آشکار گشته از روی حسد دوست دارند شمارا پس از ایماقتان بکفر باز گردانند ، پس آنها را ببخشید (و از آنها) در گذرید تا خداوند فرمانش را بیاورد . . . » (۶)

(۱) نساء ۴۳ : ای کسانی که ایمان آورده اید در حالیکه مست هستید ، بنماز نزدیک نشوید تا بدانید چه میگوئید . . .

(۲) مائده ۹۰ : ای کسانی که ایمان آورده اید ، همانا که شراب و قمار و بتها و تیرهایی که با آنها تقسیم می نمایند پلید است و از کارهای شیطان . پس از آن دوری کنید تا شاید رستگار شوید .

(۳) الاتقان ج ۲ ص ۲۶ - مناهل العرفان ط ۲ ص ۹۴ - مباحث فی علوم القرآن ص ۶۵ .

(۴) تفسیر طبری ج ۷ ص ۲۲ - اسباب النزول واحدی ۱۵۴

(۵) تفسیر مجمع البیان ج ۳ ص ۲۴۰

(۶) بقره ۱۰۹

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی